



- Visoki kontrast
- Čitljiv slog
- Podcrtane poveznice

Moderna vremena

Pogledaj... sve je puno knjiga.

TEMA • Piše: LADA ŽIGO ŠPANIĆ • 28.10.2025.

KNJIŽEVNOST, TRŽIŠTE I KULTURNA POLITIKA – ŠEST VAŽNIH PROBLEMA • AGENCIJA ZA ELEKTRONIČKE MEDIJE • MARINA ŠUR PUHLOVSKI • HELENA SABLJIĆ TOMIĆ • MILKO VALENT • VELIMIR VISKOVIĆ

Šutnja je zlato : Zašto više nemamo oštrih književnih polemika?



Hrvatska književnost obilježena je polemičkom „disharmonijom“ još od 19. stoljeća. O tome posebno govori odličan tekst **Nikice Mihaljevića** *Polemike u hrvatskoj književnosti*, koji se može pročitati i na portalu [Kritična masa](#). Nekada su i književne kritike zvučale kao polemike, a u zanosu i gnjevu bilo je podosta neugodnih glasova koje bismo danas ovlaš krstili „govorom mržnje“. Pljuckalo se i prkosilo sa svih strana, a time su se oblikovale i poetike. **Matoš** je **Ujevića** zvao *Huljevićem* dok je ovaj **Matoša** zvao *Cezarom na samrti*; **Kamov** je za **Matoša** „sadi i mazohist“, **Matoš** za **Kamova** „stvaralački impotentan, jer osjeća da bi htio, a ne može“. **Ujević** **Matoša** naziva „originalnim majmunom“ i „jedinstvenom vranom“. U **Krležinu** časopisu *Plamen* objavljen je 1919. godine tekst „Smrt gospodina Prohaske“ jer je ovaj osporavao **Krležin** list i štošta još, a u polemiku se uključio i **Cesarec**. Tko bi se danas, pod „terorom“ političke korektnosti, usudio polemizirati kao što se to radilo prije? Isplativiji je kukavičluk i figa u džepu, jer se za svaki stav može alarmirati „kultura otkazivanja“, taj preopćeniti etički kodeks kojega se većina ipak jako boji.

Naša mala zemlja imala je od preporodnog doba mnogo listova, časopisa, poetičkih i generacijskih sukoba, jakih i hrabrih individua, o čemu govori spomenuti **Mihaljevićev** tekst. Kada se javnost dan za danom oprastala od **Igora Mandića**, kao da se oprastala i od posljednjih glasova bujne polemike koja je, da upotrijebimo **Kafkin** izraz, udarala u književne anomalije kao sjekira u led.

! Iiska varoš

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija **SLAŽEM SE**

Zašto više ne polemiziraju *dragi naši savremenici*, kako glasi naslov **Matoševe** posmrtno objavljene knjige, a koja je tek izbor iz njegova golemog polemičarskog opusa? U predgovoru te knjige (koja je objavljena nakon autorova života) **Matoš**, obraćajući se „čitaocu“, među ostalim piše: „Kao u flori i fauni, tako postoji i u socijalnoj organizaciji u svim vrstama rada cijeli nepregledni niz parazita koje treba trijebiti i svim silama suzbijati u interesu zdravih, sposobnih organizama i normalnog njihovog razvitka.“ **Matoš** proziva i našu društvenu učmalost koja i danas poput oblaka zaklanja dio zdravoga kulturnog vidika: „Da se kod nas rodi kakav Napoleon, Cuvier, Kant, Renan ili Taine, dragi moji savremenici bi ga premlatili, prečutali, onemogućili, jer kod nas još ne vlada, kao u drugom pametnom svijetu, sposobnost, već parasitska, zadovoljna, 'u nebo vapijuća' nesposobnost, moćna nemoć i pametna glupost.“

Mnogi su polemičari našu kulturu promatrali kao robinju „uske varoši“ (o kojoj je Matoš spjevao znamenitu *Staru pjesmu*), ali nam se čini da su u zadnje vrijeme ubodi uma i duha otupjeli. Je li uzrok polemičkoga zatišja ponižavanje kulture u dnevnim novinama, koja je odavno gumuta pod *lifestyle* i *scenu*, u stilu „duha i igara“? Ili je jedan od razloga nedostatak različitih generacija, opća masovnost, nepostojanje nekih opozicija, npr. između „konzervativnih“ i „modernih“, ovakvih i onakvih, u stilu one stare polemike između *starih* i *mladih* u vrijeme hrvatske moderne na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće? Posljednji polemičan generacijski jaz stvorio je pokret FAK početkom novoga milenija, kritizirajući vrijeme „staromodnih“ epskih pripovjedača i slaveći „eru“ novih, scenski i medijski atraktivnih autora koji su znali književnost predstaviti i kao dobar performance.

Možda je polemici oduzeo jezik grandiozni Tehnopolis jer je svojim digitalnim terorom stvorio sveopći autizam u koji su zaronili i mnogi pisci, družeći se radije s tastaturom negoli s kolegama. Je li korijen zatišja naprasito ukidanje naše plodne boeme, toga lijepog noćnog književnog višeglasja, u ime europskog kućnog reda što ga je uspostavila revna birokracija? Nema onoga Dajdama iz **Marinkovićeve Kiklopa**, a Zvečka (uz ostale legendarne kavane metropole) samo zvečka u uspomenama na jedno urbanije i živahnije doba. Na doba kada je pisac od honorara za jednu knjigu mogao kupiti polovan auto u veoma dobrom stanju. Ako polemika ima, ne čujemo ih dovoljno, što zbog „inertnih“ ušiju, što zbog opće kakofonije.

Za portal Moderna vremena u ovu raspravu uključili su se **Marina Šur Puhlovski**, čija je polemička knjiga eseja *Književnost me iznevjerila* nagrađena Nagradom Zvanje Črnja, akademkinja **Helena Sablić Tomić** te dva iskusna polemičara **Velimir Visković** i **Milko Valent**.

Zašto u hrvatskim polemikama nema žena?



Marina Šur Puhlovski, foto Saša Zinjaja

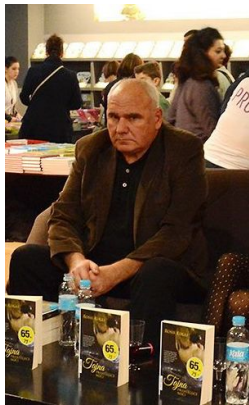
Marina Šur Puhlovski osvrnula se na pregled književnih polemika **Nikice Mihaljevića** i ponovila da je bilo burno, još od **Kovačića**, **Dežmana** i glavnog polemičara **Matoša**, pa još jednog velikog polemičara – **Krleže**, preko **Šoljana**, **Babića**, **Mandića** i mnogih drugih, pa do **Jergovića**. Naglašava kako su tu buru izazivali samo muški književnici. „Ni jedne ženske polemike u pregledu“, čudi se **Šur Puhlovski**. „Sad se postavlja pitanje da li žene nisu ulazile u polemike ili im drugovi i gospoda nisu dali prostor za polemiziranje.“

Moje osobno iskustvo je ovo drugo – ignorancija. Naime, 1988., kao piscu kritika u radijskoj emisiji „Bibliovizor“ (D. Dragojevića), **Hrvoje Pejaković** zamolio me da u tek pokrenutom časopisu *Pitanja* sudjelujem kao književni kritičar. Kako je Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom **SLAŽEM SE** pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija

Poslije je, kaže, napisala još tri duža eseja, polemizirajući s baukom postmodernizma. Na koncu je nastala cijela knjiga *Književnost me iznevjerila*, za koju se izdavač našao tek dvadeset i sedam godina nakon pisanja prvog eseja 2015. **Šur Puhlovski** se pita je li se itko upustio u polemiku s tom polemičnom knjigom i odgovara: „Nije, čak ni nakon što je dobila Nagradu Zvane Črnja kao najbolja knjiga eseja 2015. godine. Sa ženama se ne polemizira? Zbog žena se ne zamjera kolegama? Ženske polemike se uopće ne čita? Tko zna što bi bilo da je knjigu napisao muškarac – sigurno je da ne bi bila dočeka mukom – kao moja. I neizgovorenim zamjermanjem koje je oko mene lebdjelo kao neki loš zadah!“

Naša sugovornica stavlja polemike u današnji kontekst i smatra kako se ljudi ne žele zamjerati kolegama „u ovoj jadnoj siromašnoj književnoj sredini u kojoj su književnost i književnici postali nevažni kao nikad prije“. Honorari su, kaže **Šur Puhlovski**, bijedni, naklade su bijedne, nešto pročita tek trideset posto stanovništva kojeg nema ni četiri milijuna, a produkcija je golema jer danas knjigu može objaviti svaka šuš. To se događa, ističe, otkad je štampanje postalo jeftino, i otkad je postmodernizam ukinuo književne kriterije. „Danas svi mogu pisati, bez znanja, bez obrazovanja, čak bez talenta, dovoljno je da imaju volju, da završe neku od bezbrojnih škola pisanja i da su pismeni kao osmoškolci. Protiv takvih da se polemizira? A i gdje? Po književnim časopisima koje jedva tko čita? Koliko imamo književnih novina i tko njih čita? Dnevnu štampu književnost jedva zanima, nema tu mjesta za polemike. Možda se polemike vode po portalima, ali to ne pratim i ne znam koliko uopće stižu do šireg kruga čitatelja. A možda ima još nešto: književnost se, uz golemu produkciju, u stvari bori za opstanak – a tko se davi u moru ne polemizira o spašavanju. Samo gleda da se spasi.“

Polemike se sele na društvene mreže i podcastove



U današnjoj konstelaciji cijela književnost, posebno književna kritika, izgubila je svoju nekadašnju društvenu ulogu, smatra **Velimir Visković**. Kritici su, objašnjava, najviše pogodovali tiskani mediji, no oni su tiražno propali, većina ih se ugasila, a kultura je stjerana na same margine čak i njihovih internetskih izdanja. „S druge strane, društvene mreže nemaju nekadašnju relevantnost kakvu su imali tiskani mediji kao polemički poligon. Međutim, često zaiskre varnice, posebno na Facebooku u elaboriranoj formi i u nešto kondenziranoj formi na platformi X. Svi se pomalo tome prilagođavamo, tako da i nekadašnje perjanice *Ferala* poput **Borisa Dežulovića** i **Viktora Ivančića** objavljuju na društvenim mrežama, a posebno je agiln **Miljenko Jergović** koji esej kombinira s polemičkim tonovima. Posebno bih zamijetio **Slobodana P. Novaka** koji se često pojavljuje u formi podcasta i dijeli šamare svojim ideološkim protivnicima“. **Visković** kaže da često reagira preko fejsa, pa je tako nedavno reagirao na nastup **S. P. Novaka** u podcastu *Velebit* i odgovorio na njegove polemičke invective koje su mu bile upućene.

Visković kaže kako današnja situacija onemogućuje formiranje velikih polemičara poput **Igora Mandića** i **Predraga Matvejevića**, jer su njihove polemike bile vezane uz novine. „Ti novinski tekstovi su bili prilično dobro honorirani, dok se objavljivanje na portalima ne honorira. Društvene mreže jesu demokratizirale javnost, dale su prostor svima da publiciraju svoje stavove i polemike, ali su narušile hijerarhiju vrijednosti. Danas svatko ima jednaka prava, a nekoć ste trebali proći kroz barijere provjere. O relevantnosti polemika sudili su obrazovani urednici i za polemiziranje ste trebali imati dokazanu spisateljsku praksu. U moru polemičkih komentara na, npr. fejsu, gubi se relevantna polemika, jer se utapa u bezbroj bezličnih glasova, zaključuje Visković.

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom **SLAŽEM SE** pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija

Čitatelji doživljavaju polemiku kao autoreklamu



Helena Sablić Tomić, foto privatni arhiv

Naši sugovornici slažu se da je uzrok rijetkim polemikama degradacija struke i medija, kao i opća demokratizaciju ukusa, što otvara vrata svima i svakakvima i vodi u opći kaos. Akademkinja **Helena Sablić Tomić** tvrdi kako su polemike u hrvatskoj javnosti postale rijetke, kao da se nema dovoljno vremena upustiti se u argumentirano iskazivanje osobnoga mišljenja koje je u suprotnosti s nečijim stavom. Navodi kako ni mediji nemaju vremena za „duge rasprave“, sve se mora dogoditi brzo i trajati kratko. „Imam sve više osjećaj da, osim nekoliko pojedinaca „brzih na okidaču“ (Jergović, Visković, Tomić, Brlek, ...) više nikome nije osobito stalo upustiti se u oštru raspravu, gotovo prepirku o nekom pitanju, problemu ili stajalištu, a da ne govorimo o žustroj, strastvenoj književnoj raspravi s naglašenim suprotstavljenim gledištima. Kao da nismo u nekakvom pluralističkom društvu i kao da nije normalno postojanje različitih stavova i različitih verzija. Oni koji vode polemiku rijetki su, već ih se sada može nabrojiti na prste jedne ruke, zadnje se sjećam, prije nekoliko godina, u *Vijencu*, rasprave **Sanje Nikčević** i **Krešimira Nemeca** oko **Krleže**.“

Kaže da joj je čudno što se u posljednjih trideset godina, premda su se načelno svi opredijelili za pluralizam, stalno pojavljuju ideje da svi moramo imati iste glave, biti jedno, biti jedinstveni. „To mi je bilo razumljivo u situaciji neposredne ratne opasnosti, ali kada ne postoji ta opasnost, zar nije normalno da se ljudi bore za različite stavove, pa i da imaju različit pogled na zbivanja u kulturi i književnosti koju pokušavaju bolje ili lošije argumentirati?“ Možda smo, tvrdi **Sablić Tomić**, svi u jasno podijeljenim kategorijama lijevih protiv desnih, ili smo previše privatno-poslovno vezani. Polemike su često predvidljiva buka, „kojoj nije cilj pobijediti već promovirati samoga sebe, skrenuti pažnju javnosti, čekati tih petnaest minuta pogleda prema sebi i očekivati reakciju javnosti koja neće doći jer je javnost siva, inertna, zna ona sve bolje od onih kojih se 'prepiru', a i nikoga se ništa ne tiče.“

Sablić Tomić zaključuje da polemičari često postaju predmetom kavanskog i svakog drugog ogovaranja. „Žalosno je što se na polemiku danas gleda kao na oblik spisateljske reklame, autoreklame, 'besplatne' propagandne kampanje koja se na ekonomskom tržištu plaća teškim novcem.“

Intelektualci trebaju reagirati na sve važne teme



Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija **SLAŽEM SE**

Naš intrigantan pisac i polemičar **Milko Valent** (1989. objavio je izrazito polemičku knjigu *Totalni spol* o “ženskom pismu”) za naš portal govori zbog čega danas polemika u našoj književnosti nema, ističući da je uzrok tome porast umnog kapaciteta spisateljica i pisaca.

„Prije Domovinskog rata u Hrvatskoj su književne polemike bile prisutnije nego danas kad se tek sporadično pojavljuju *online*. Nekad su objavljivane u novinama „za umjetnost i kulturu“, no rat riječima, uglavnom niske razine, i dalje traje na društvenim mrežama. Uzrok nedostatku polemika sastoji se od dvije komponente. Prva: gotovo i nema novina za kulturu, a ove koje imaju stranice za nju ne objavljuju polemike. Druga je komponenta važnija. Ona se sastoji u porastu umnog kapaciteta hrvatskih intelektualaca, koji su ujedno i umjetnici riječi. Oni su shvatili da pišući polemike gube vrijeme, jer se nakon njihova objavljivanja ne zbiva ništa i sve ostaje isto. Shvatili su da to vrijeme mogu iskoristiti pišući svoja umjetnička djela.“

Valent smatra da intelektualci, pa i književnici trebaju raspravljati i o drugim temama, ne samo o književnim, da trebaju ukazivati na sve anomalije kulture i društva. Navodi jedan primjer: „Iako u Hrvatskoj dugo postoje šokantni društveno-politički fenomeni, npr. invalidni Vatikanski ugovori i isto takav sporazum RH i Vatikana te tvrdnja da je RH sekularna država, a nije, na koje bi trebalo polemički reagirati, intelektualci to više ne čine. To znači da ne žele na očite stvari reagirati jer uzalud gube vrijeme. Neće reagirati ni na tvrdnju da je HR sekularna država, kad je očito da nije, iako u Ustavu RH (članak 41.) piše 'da su sve vjerske zajednice pred zakonom jednake i odvojene od države', a zna se da Katolička crkva nije. Dokaz tome jest da je uspjela kanonsko pravo staviti iznad zakona RH, a u škole uvesti vjeronauk, predmet koji ne može biti dio obrazovnog sustava sekularne države. Iznimka je **Božo Kovačević**, kritičar za RH štetnih ugovora o čemu je objavio raspravu u kojoj kaže da Vatikanske ugovore i sporazum RH i Vatikana treba ukinuti.“

Valent se slaže s njim i dodaje da ukidanje spomenutog treba pratiti ukidanje vjeronauka u školama, ako RH želi biti sekularna država.

Šutnja je zlato

Možemo se složiti s **Valentom** – istinski intelektualci trebali bi svoj kritički žalac upućivati prema svim aspektima društva, jer ni jedan istinski polemičar nije fah-idiot. **Mandić** je jedan od najboljih primjera stare polemičarske škole – u svojim kritikama, parodijama i pamfletima provokativno se obrušavao na malograđanski ukus, na klerikalizam, primitivni nacionalizam, na moralnu bezličnost i druge oblike oportunitizma. Takvi su svestrani polemičari (u novije vrijeme) **Matvejević**, **Aralica**, **Valent**, **Jergović**, **Radaković** i još nekolicina hrabrih „jurišnika“ koji su s jednakom snagom davali udarce i primali ih. Jer, polemičara i odlikuje heroizam, sposobnost da se hrabro suoči s drugima i da se istodobno drugi suoče s njime. To je onaj produktivni grčki *polemos* (rat), koji je danas zamijenjen strahom, jer su oštri zastupnici političke korektnosti postali jako nekorektni – možeš dobiti po gubici i po karijeri ne samo od pojedinca, nego od cijele udruge, odnosno udruženih udruga koje se bore za određena prava. A kada se sve to uvali u senzacionalističku kašu, odoše ne samo mjeseci živciranja, nego i godine, i desetljeća čak. Na tržištu i u medijima danas se uspijeva daleko više ulizivanjem negoli čvrstim stavom. Stoga – *šutnja je zlato*, prema moralno ne vrijedi ništa.

Serijal tekstova „[Književnost, tržište i kulturna politika – šest važnih problema](#)“ objavljuje se uz financijsku potporu autorici od Agencije za elektroničke medije iz programa Poticanje novinarske izvrsnosti.

– POVEZANI SADRŽAJ –

Tema • 27.11.2025.

Mladi i tehnologija: Jedva deset posto učenika pročita lektiru

Tema • 10.11.2025.

Mvinfo.hr koristi kolačiće („cookies“) kako bi vam pružio bolje korisničko iskustvo. Nastavkom pregleda mvinfo.hr stranica slažete se sa korištenjem kolačića. Više informacija [SLAŽEM SE](#)

Vijest • 04.11.2025.

Finalisti Nagrade Janko Polić Kamov 2025.

